

EUROPADAG UTRECHT
DONDERDAG 9 MEI 2019

EUROPA:

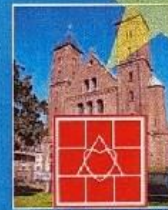
IDEAAL ZONDER DROOM?
OVER EUROPOPULISME EN VLUCHTELINGENVREES

SINT-CATHARINAKATHEDRAAL

DOMKERK

SINT-GERTRUDISKATHEDRAAL

DE DRIE UTRECHTSE KATHEDRALEN NODIGEN U UIT VOOR DE

• EUROPADAG VESPER

DOMKERK, 18:00-18:45u

Ingang Domplein - *gratis toegang*

Voor bezoekers van Vesper en Symposium zijn er lunchbags voor onderweg naar het Symposium

EN VOOR HET

• EUROPADAG SYMPOSIUM

GERTRUDISKAPEL, 19:30-22.00u

Ingang Conferentiecentrum 'In de Driehoek',
 Willemsplantsoen 1-C te 3511 LA Utrecht

MET

PROF. DR. CHRIS DOUDE VAN TROOSTWIJK

filosoof/theoloog, Amsterdam, Luxemburg, Straatsburg

& DR. HANS SAKKERS

socioloog, Europese & internationale zaken, Gemeente Utrecht

Aanmelden: aanmelden@europadagutrecht.nl

Meer informatie: www.europadagutrecht.nl

Nadere informatie: Frans de Wolff, tel. 030 2942686

ENTREE €15. STUDENTEN, CJP EN U-PAS GRATIS. BETALING TER PLAATSE

In samenwerking met:
 Conference of European Churches
 Gemeente Utrecht
 United Protestant Churches

This event is financially supported by the European Parliament through Salux. Responsibility for any communication or publication of this event is only borne and any liability rests with Salux. The European Parliament is not responsible for any and all liability for the use of the information contained herein.

Hans Sackers

Lezing voor het 'Europadag Symposium'

9 mei 2019

Georganiseerd door de drie Utrechtse Kathedralen

Dames en Heren,

Vanavond lever ik vanuit stedelijk perspectief graag een bijdrage aan de discussie over de toekomst van Europa. En ga ik in op wat de steden en Europa elkaar daarin wederzijds te bieden hebben.

Maar voor ik begin iets over mijzelf. Ik ben in Utrecht geboren en opgegroeid. Ik studeerde hier sociologie en toekomstkunde, maar mijn schoolcarrière begon op de Mahatma Gandhi school in de toen nog nieuwbouwwijk Overvecht, waarna die verder ging in de binnenstad op het Thorbecke Lyceum. Toevallig, maar misschien ook wel niet, twee namen die voor mij symbool zijn blijven staan voor 2 inspiraties bij het doordenken van het Europa van morgen en overmorgen.

Gandhi omdat hij ons er steeds op blijft wijzen, dat de wereld van de waarden groter is dan Europa. Ondertussen schonk de Indiase gemeenschap 3 jaar geleden de stad Utrecht een Gandhi standbeeld, dat op de binnenplaats van de universiteitsbibliotheek staat. Voor mij symboliseert dit dat de stad niet alleen lokaal, nationaal of Europees gedachtengoed herbergt en waarden materialiseert, maar ook dat steden met haar bevolkingen inherent internationaal van aard zijn geworden en haar bewoners relaties over de hele wereld hebben.

En Thorbecke omdat hij de burgerrechten beweging en haar opstand halverwege de 19^e eeuw wist om te zetten in een nieuwe revolutionaire grondwet en gemeentewet. In die laatste was een belangrijk beginsel, dat wat een gemeente kan doen, niet door een hogere overheid moet worden gedaan. Lokaal proactief handelen vloeit uit dit beginsel voort. In mijn beeld van Europa zou dit principe een belangrijk rol kunnen spelen om de troebele verhoudingen tussen de Europese instellingen en lidstaten een meer pragmatische, innovatieve en coöperatieve richting te geven.

De 4 scenario's die PAX later vanavond zal presenteren laten goed zien hoe het Europa kan vergaan: meer of minder Europa, meer of minder Europese waarden: met titels als 'Paranoid Android', 'All Against All', 'East, West, North Best' en de 'United States of Europe'. De vraag is wel waarom we onze verbeelding willen voeden met 3 negatieve scenario's - of dystopiën zoals dat in de toekomstwetenschap heet - die we eigenlijk helemaal niet willen, die de functie hebben ons te laten schrikken van wat zou kunnen gebeuren. En slechts 1 min of meer positief of utopisch scenario. Waarom hebben we toch zo weinig variatie in ons positieve denken? Terwijl zoveel sociale en technologische innovatie nu gaande is? Terwijl de retoriek over de toekomst van Europe bij voor- en tegenstanders in het algemeen negatief is, laat de praktijk ons echter vaak toch iets anders zien. Waarom niet veel meer de positieve energie gebruiken van al die vernieuwende initiatieven waar de lokale gemeenschappen bol van staan? Waarom niet onze ogen richten op wat daar in buurt coöperaties, grass roots initiatieven, startups, in de kerken en gemeenschappen, bedrijfsverzamelgebouwen, seats to meet plekken, impact factories, mensenrechten coalities, maar ook grote bedrijven, gemeentelijke organisaties, scholen, straten en sociale netwerken gebeurt?

Voor het verhaal over de toekomst van 'Europa' moeten we daarom op lokaal niveau zijn; daar ligt de bron van verandering. Maar als we die bron van verandering nu kennen, moeten we dan wel over onze toekomst na denken als iets dat ons alleen maar overkomt?

Belangrijke vraag in relatie tot de toekomst: Wat willen we eigenlijk? Wat gebeurt er al? Wat is een realistische verbeelding? En hoe kunnen we die verbeelding realiseren? Gelukkig is er veel van wat we ons kunnen voorstellen al 'in de maak', daar en in het verleden liggen

tal van inspiraties, waarmee we bijsturen en verantwoordelijkheid nemen.

Ik zou dus willen voorstellen dat we het denkwerk van PAX nog een stap verder door-denken, en wel in de richting van een wensbeeld waarin Europa, de landen én de gemeenten, het lokale ... zich tot een soort van gelijkwaardige 'triangel' ontwikkelen, waarin de 3 lagen op elkaar resoneren, elkaar aanvullen en corrigeren. En waarin we de innovatieve energie van de steden maar ook kleine gemeenschappen dus veel meer gaan gebruiken. Ik ga nu iets verder in op twee bouwstenen voor dit wensbeeld:

De eerste gaat over het feit dat, terwijl iedereen praat over de spanning tussen de nationale staten, Europa en Brussel, het goede nieuws is dat Europa feitelijk bestaat uit vele steden die met elkaar verbonden zijn. En dat de toekomst van Europa bijna heimelijk rust op een sterke symbiose tussen Europa en deze steden.

Mij tweede punt gaat over het feit dat Europa moreel en fysiek is ingebed in een veel grotere wereld. Dus de grenzen van Europa zijn - hoeveel Frontex we ook inzetten - relatief en fluïde. Oftewel het verhaal van Gandhi. En in de steden zien we hoe lokale energie, geholpen door Europa én ontwikkelingen buiten Europa de sociale, economische, organisatorische en technologische innovaties voortduwen. Natuurlijk moeten steden haar bewoners een gevoel van 'bonding', verbondenheid geven, maar hun kracht ligt in de 'bridging', de nieuwsgierigheid en openheid naar het talent, de middelen, de mensen in de rest van de wereld.

Het eerste punt: De symbiose tussen Europa en haar Steden

Als ik over steden spreek bedoel ik dat niet als dichotomie ten opzichte van het platteland. Steden leven natuurlijk samen met het platteland. Lopen in elkaar over en hebben elkaar nodig. In de Europa

debatten worden ze helaas steeds als tegenpolen gezien. En wordt deze tegenstelling geradicaliseerd. We zagen het onder andere tijdens het Brexit referendum: de steden zijn voor, het platteland is tegen.

Utrecht is slechts een voorbeeld van hoe stad en Europa in symbiose leven: Europese invloeden zijn er in Utrecht sinds haar ontstaan als plek. Een paar voorbeelden van deze symbiose: De Romeinen bouwden hun forten en uitkijktorens in en rondom Utrecht. En bijna 7 eeuwen later herbouwde de Engelse Willibrordus net terug uit Rome o.a. een kerk bovenop dat fort. Begin 16e eeuw leverde Utrecht één jaar lang een paus totdat hij in Rome onvrijwillig om het leven kwam. En een eeuw later trokken een handvol Utrechtse jongens als talentvolle schilders over de Alpen en kwamen uit datzelfde Rome terug als Carravagisten en hangen nu als wereldsterren in München in de Alte Pinakothek. In 1713 kwam de eerste grote vrede in Europa in Utrecht tot stand na 1,5 jaar onderhandelen. En in de eerste helft van de 20e eeuw werd Utrecht één van de Europese centra der Moderne met de Stijl, Rietveld en van Doesburg.

Europa's verscheidenheid vormde ook Utrecht. Van religieuze invloeden, tot de Romeinse cultuur. Je zou kunnen zeggen we hier in Utrecht 2000 jaar geleden op de grens van Europa werd gebouwd; we waren zeg maar het Frontex van de eerste eeuw na Christus. De wachtpost en uitkijktoren van het PAX Romana.

In een periode waarin het oude links-rechts schema lijkt vervangen door enerzijds een verhaal over een identiteit die verwijst naar de angst voor het andere, waarin nostalgie domineert, waarin men wil leven in een mono-culturele wereld... Versus de open en pluriforme, internationaal verbonden stad, gebaseerd op mensenrechten, rechtsstatelijkheid en een internationale morele orde....

Utrecht probeert soms net een klein beetje meer dan gemiddeld het laatste model te volgen. Dat lukt zeker niet altijd, maar Utrecht was in Nederland wel de enige stad die in 2005 die voor de Europese grondwet stemde en bij het referendum het meest positief was over de relatie met de Oekraïne. Utrecht kent ook een lokale mensenrechten coalitie met tientallen organisaties, instellingen en bedrijven, maar ook vele initiatieven die zich onder de stichting Utrecht4GlobalGoals hebben verenigd. Het zijn voorbeelden van het feit dat een stad haar immateriële waarden kan bepalen en communiceren: lokaal en internationaal voor iets gaan staan. En kleur kan bekennen.

We zijn ondertussen aangekomen bij mijn tweede bouwsteen, over het internationale karakter van Europa en haar steden.

Het Europese discourse over waarden vindt overal dagelijks plaats, maar het vindt haar kristalpunt in het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg. Daar wordt de wereldwijde 'morele orde' omgezet in Europese rechtspraak. Die vertaling is natuurlijk niet uniek Europees, mensenrechten gelden altijd, voor iedereen en overal ter wereld. Interessant is nu dat in relatie tot dit Europese Hof een spanning ontstaat tussen het lokale, het nationale en het Europese: 2 maal procedeerden we als lokale overheid met andere partijen, waaronder christelijke organisaties, tegen onze nationale overheid. In 2009 tegen het niet mogen opvangen van ongedocumenteerde kinderen, en in 2014 voor het recht op bad, bed en brood. 2 keer wonnen we op basis van human rights tegen de nationale overheid. Het is een voorbeeld dat Europa en het lokale niveau, het nationale kunnen corrigeren. Maar wel met behulp van die wereldwijde morele standaard.

In 2015 ontdekte Europa de steden. Met het Nederlands voorzitterschap kreeg Europa een Urban Agenda. Onderdeel zijn 12 partnerships waarin steeds de experts van 5 steden direct aan tafel zitten met de vertegenwoordigers van de Europese Commissie. Daarmee kregen de steden een veel sterkere positie in hun gesprek met de Europese Commissie. Utrecht is één van de trekkers van het partnership over luchtkwaliteit. Een ander element van die Urban Agenda was dat er geld kwam voor hele speciale stedelijke projecten. Plan Einstein in Overvecht was één van de eerste projecten die in het kader van dit nieuwe Europese programma met 3 miljoen werd ondersteund.

Plan Einstein is een innovatieve vluchtelingen-opvang aan de Einsteindreef in Overvecht. Uitgangspunt is dat de voorziening niet alleen voor de vluchtelingen is, maar dat zij aan de gehele buurt ten goede komt. En dat de gemeenschappelijke delen van de locatie ook open staan voor gebruik door mensen uit de buurt. Ook kamers werden beschikbaar gesteld aan jongeren uit de buurt die het huis uit wilden. Deze jongeren konden goedkoper wonen als ze zich ook als moderator tussen vluchtelingen en buurt zouden inzetten. Naast Nederlands leren lag de nadruk op Engels; buurtbewoners en nieuwkomers zitten dan gelijkwaardig naast elkaar; en beide groepen hebben er in gelijke mate iets aan. Het achterliggende idee was 'Future Free': je moet er iets aan hebben ongeacht hoe je toekomst eruit ziet. In het geval je mag blijven, maar ook in het geval dat je Nederland toch weer moet verlaten. In datzelfde licht bood de *Social Impact Factory* ook ondersteuning aan degenen die graag een eigen bedrijf zouden willen starten door het helpen maken van een bedrijfsplan, om na de asieluitspraak eventueel een eigen bedrijf te kunnen beginnen, en niet geheel afhankelijk te zijn van de Nederlandse of de buitenlandse banenmarkt.

Zonder Europa was Plan Einstein niet tot stand gekomen. En zonder steden als Utrecht, Wenen, Bologna en Antwerpen - waar dezelfde soort experimenten plaatsvonden - had Europa geen nieuwe wegen met betrekking tot migratie gevonden. Europa brengt de steden samen in hun zoeken naar de contouren van de 21^e eeuw, Europa maakt steden tot samenwerkingspartners in plaats van concurrenten. Steden zoeken naar overeenkomsten. Om elkaar te helpen. En daarom vertellen wij het verhaal van Malmö, Stuttgart, Lviv, Nantes, Zurich of Gent, maar ook van Gwangju, Rosario, Portland, Montreal en New York. Omdat dat het de plekken zijn die nieuwsgierigheid cultiveren. En de pluriformiteit en de innovatie die daaruit voorkomen koesteren.

Een klein denk experiment tot slot: Iedereen heeft het over Brussel, maar Brussel is maar een heel klein onderdeel van het hele netwerk Europa. En weet u hoeveel ambtenaren er voor de Europese Commissie werken? ... 30.000 Europese ambtenaren. Dit is de helft van 60.000 mensen die voor de stad Wenen werken, en ongeveer net zoveel als voor de stad Malmö. Dat overigens precies zo veel inwoners heeft als Utrecht, waar 5.000 mensen voor de gemeente werken. En met die 30.000 mensen besturen we de grootste economie ter wereld. Maar als we al die mensen op lokaal niveau daarbij denken, in al die honderden grote en middelgrote gemeenten in Europa, waar al die innovatieve ontwikkelingen plaatsvinden en dat ook nog eens doen in zeer nauwe samenwerking met al die ondernemingen, sociale organisaties en andere instellingen. Wat voor een enorme veranderingskracht hebben we dan in potentie in handen? Kunnen we de massa die we zouden kunnen maken ons eigenlijk wel voorstellen? En blijft de vraag: Als we het stuur zo duidelijk in handen hebben, weten we dan eigenlijk wel wat we willen? Waarheen we willen? En is het 'niet-precies-weten wat we

willen' niet de eigenlijke reden van het feit dat we doen alsof we de verandering niet meer zelf in handen hebben? Des te meer reden denk ik om onze energie te concentreren op innovatieve positieve wensbeelden, het bouwen van nieuwe allianties, het gebruiken van de boven Europese frames ... en ons niet te veel te laten afleiden door hoe het slecht zou kunnen aflopen.

Ik dank u voor uw aandacht.